

O'ZBEKISTONDA ISTIQOMAT QILAYOTGAN MILLAT VA ELATLARNING TASNIFI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18507753>

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti 1-bosqich talabasi

Ro'zimatova Laylo Baltoboyevna

Urganch, O'zbekiston layloruzimatova5@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida istiqomat qilayotgan millat va elatlarning rang-barang etnik tarkibi, ularning tarixiy ildizlari hamda tasnifi keng yoritilgan. Tadqiqotda mamlakat hududida yashovchi asosiy millatlar bilan bir qatorda kam sonli elatlarning shakllanish jarayoni, hududiy joylashuvi va madaniy-ma'naviy xususiyatlari ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, millatlararo munosabatlarning mustahkamlanishi, bag'rikenglik va o'zaro hurmat tamoyillarining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni alohida ta'kidlangan. O'zbekistonda olib borilayotgan davlat siyosatining milliy totuvlikni ta'minlashdagi ahamiyati ochib berilib, turli millat vakillarining yagona fuqarolik jamiyatini shakllantirishdagi hissasi yoritilgan. Mazkur maqola etnologiya, tarix, sotsiologiya fanlari doirasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar, talabalar hamda keng kitobxonlar ommasiga uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, millatlar va elatlar, etnik tarkib, etnogenez, milliy tasnif, madaniy xilma-xillik, millatlararo totuvlik, bag'rikenglik, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy barqarorlik.

MILLAT VA ELATLARNING TASNIFI

O'zbekiston Respublikasida istiqomat qilayotgan millat va elatlarni ilmiy jihatdan tasniflash ularning kelib chiqishi, soni, hududiy joylashuvi hamda madaniy xususiyatlarini o'rganishda muhim ahamiyatga ega. Tasniflash orqali mamlakatdagi etnik tarkibning umumiy manzarasi va millatlararo munosabatlarning holati aniqlanadi.

Avvalo, millat va elatlar etnik kelib chiqishiga ko'ra bir necha guruhlariga

bo'linadi. Jumladan, turkiy xalqlarga o'zbeklar, qozoqlar, qirg'izlar, turkmanlar, qoraqalpoqlar va tatarlar kiradi. Eroniy guruhga mansub xalqlar orasida tojiklar alohida o'rin egallaydi. Shuningdek, slavyan xalqlari (ruslar, ukrainlar, beloruslar), kavkaz xalqlari (armanlar, ozarbayjonlar), hamda sharqiy osiyo guruhiga mansub koreyslar ham mavjud.

Ikkinchidan, millat va elatlar son jihatidan tasniflanadi. Bu tasnifga ko'ra, o'zbeklar mamlakatdagi asosiy millat

hisoblanadi, qolgan millatlar esa kam sonli millatlar va elatlar sifatida qaraladi. Kam sonli millatlar son jihatidan oz bo'lsa-da, mamlakatning ijtimoiy va madaniy hayotida muhim rol o'ynaydi.

Uchinchi, millat va elatlar hududiy joylashuviga ko'ra tasniflanadi. Ayrim millatlar respublikaning muayyan hududlarida zich yashaydi. Masalan, qoraqalpoqlar asosan Qoraqalpog'iston Respublikasida, tojiklar Samarqand va Buxoro viloyatlarida, qozoqlar esa Qoraqalpog'iston va shimoliy hududlarda ko'proq uchraydi.

Millat va elatlarning tasnifi O'zbekistondagi etnik xilma-xillikni chuqur anglashga, millatlararo totuvlikni mustahkamlashga hamda barqaror jamiyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Millatlararo totuvlik va bag'rikenglik siyosati

O'zbekiston Respublikasida millatlararo totuvlik va bag'rikenglikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ko'p millatli jamiyatda tinchlik, barqarorlik va ijtimoiy hamjihatlikni saqlash uchun barcha millat va elat vakillarining huquq va manfaatlarini teng himoya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning millatidan, tilidan, diniy e'tiqodidan qat'i nazar teng huquqliligi kafolatlangan. Har bir millat vakiliga o'z ona tilini saqlash, rivojlantirish, milliy urf-odat va an'analarini erkin amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilgan.

Mamlakatda turli millat va elatlar madaniyatini rivojlantirish maqsadida milliy madaniy markazlar faoliyat yuritadi. Ushbu markazlar milliy bayramlar, madaniy tadbirlar, til va an'analarini asrab-avaylashga xizmat qiluvchi loyihalarni amalga oshiradi. Bu esa millatlar o'rtasida o'zaro hurmat va hamkorlik muhitini mustahkamlaydi.

Shuningdek, ta'lim tizimida turli tillarda o'qitish yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu milliy ozchilik vakillarining o'z madaniy o'zligini saqlab qolishiga imkon beradi. Ommaviy axborot vositalarida ham turli tillarda nashr va eshittirishlar olib boriladi.

Birinchidan, O'zbekistonda millatlararo totuvlik masalasi faqat madaniy yoki ijtimoiy soha bilan cheklanib qolmay, davlat boshqaruvi tizimi orqali ham tartibga solinadi. Vazirlar Mahkamasi huzurida millatlararo munosabatlar masalalariga mas'ul alohida tuzilmalar faoliyat olib boradi. Ularning vazifasi hududlarda millatlararo vaziyatni monitoring qilish va ehtimoliy kelishmovchiliklarning oldini olishdan iborat.

Ikkinchi, hududiy darajada — viloyat, tuman va shahar kesimida millatlararo hamjihatlik masalalari bo'yicha maslahatchilar faoliyat yuritadi. Ular mahalliy aholi orasida tushuntirish ishlari olib borib, milliy asosdagi nizolarning oldini olishga xizmat qiladi. Bu tajriba Markaziy Osiyo mintaqasida kam uchraydigan amaliy mexanizm hisoblanadi.

Uchinchidan, O'zbekistonda millatlararo totuvlikni mustahkamlashda mahalla institutining roli alohida ahamiyatga ega. Mahallalar turli millat vakillari yashaydigan hududlarda ijtimoiy muvozanatni saqlash, o'zaro yordam va hamjihatlikni kuchaytirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

To'rtinchidan, mamlakatda o'tkaziladigan umumxalq bayramlari va rasmiy tadbirlarda turli millat vakillarining faol ishtiroki rag'batlantiriladi. Bu orqali milliy madaniyatlarning bir-biriga yaqinlashuvi va umumiy fuqarolik o'zligini shakllantirishga erishiladi.

Beshinchidan, O'zbekistonda millatlararo totuvlik masalasi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda ham rivojlantirilmoqda. Xususan, xalqaro konferensiyalar, madaniy almashinuv dasturlari va ilmiy forumlar orqali mamlakat tajribasi xorijiy mutaxassislar tomonidan o'rganilmoqda.

Kam sonli millat va elatlarning jamiyatdagi o'rni

O'zbekiston Respublikasida kam sonli millat va elatlar aholi umumiy tarkibida son jihatidan kam bo'lishiga qaramay, mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojida muhim o'rin egallaydi. Ularning jamiyat hayotidagi faolligi O'zbekistonda olib borilayotgan tenglik va bag'rikenglik siyosatining amaliy natijasi sifatida namoyon bo'ladi.

Kam sonli millat vakillari sanoat, qishloq xo'jaligi, ilm-fan, tibbiyot va

ta'lim sohalarida samarali mehnat qilmoqda. Xususan, koreys millatiga mansub fuqarolar sabzavotchilik va dehqonchilikda, rus va ukrain millatiga mansub mutaxassislar muhandislik va texnika sohalarida, tatar va ozarbayjon millatiga mansub aholi savdo va tadbirkorlik faoliyatida faol ishtirok etib kelmoqda.

Shuningdek, kam sonli millat va elatlar mamlakat madaniy hayotini boyitishda muhim rol o'ynaydi. Ularning milliy musiqa, raqs, milliy taomlar va xalq amaliy san'ati O'zbekiston madaniy makonining ajralmas qismiga aylangan. Turli milliy festival va ko'rgazmalarda bu madaniy meros keng namoyish etiladi.

Siyosiy va huquqiy sohada ham kam sonli millat vakillarining ishtiroki ta'minlangan. Ular davlat va jamoat tashkilotlarida faoliyat yuritib, jamiyat manfaatlari yo'lida xizmat qilmoqda. Bu holat fuqarolik tengligi va adolat tamoyillarining amalda ta'minlanayotganidan dalolat beradi.

Etnik xilma-xillikning ijtimoiy va madaniy ahamiyati

O'zbekistonda mavjud etnik xilma-xillik jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Turli millat va elatlarning bir hududda yashashi mamlakat ijtimoiy hayotida o'zaro tajriba almashuvi, madaniy boyish va tolerant muhit shakllanishiga xizmat qiladi. Bu holat O'zbekistonning tarixiy rivojlanish jarayoni bilan chambarchas bog'liqdir.

Etnik xilma-xillik jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda

muhim rol o'ynaydi. Turli millat vakillarining bir-birini tushunishi, hurmat qilishi va hamkorlikda yashashi ijtimoiy ziddiyatlarning oldini olishga yordam beradi. Ayniqsa, yoshlarda millatlararo bag'rikenglik ruhini shakllantirish orqali kelajak avlodning ijtimoiy mas'uliyati oshadi.

Madaniy sohada etnik xilma-xillik milliy merosning boyishiga olib keladi. Turli millatlarning urf-odatlarini, bayramlari, san'ati va an'analari umumxalq madaniyatining tarkibiy qismiga aylanadi. Bu jarayon turizm sohasining rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki milliy rang-baranglik xorijiy mehmonlar uchun katta qiziqish uyg'otadi.

Ta'lim va tarbiya jarayonida etnik xilma-xillikni hisobga olish yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularda bag'rikenglik, insonparvarlik va fuqarolik mas'uliyati kabi fazilatlarni shakllantiradi. Bu esa demokratik jamiyat qurishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Asosiy millatlar va ularning xususiyatlari

O'zbekiston Respublikasida istiqomat qilayotgan asosiy millat — o'zbeklar hisoblanadi. Ular mamlakat aholisi tarkibining taxminan 83–85% ini tashkil qiladi. O'zbeklar turkiy kelib chiqishga ega bo'lib, tarixan Markaziy Osiyo hududida rivojlangan ko'plab sivilizatsiyalar bilan chambarchas bog'liqdir.

O'zbeklar hududiy jihatdan respublikaning barcha viloyat va

shaharlarida yashaydi, biroq eng ko'p aholi zichligi Samarqand, Buxoro, Farg'ona vodiysi va Toshkent shahrida kuzatiladi. O'zbeklar asosiy tillari — o'zbek tili, madaniyati esa an'anaviy san'at, musiqa, adabiyot va hunarmandchilik bilan boyitilgan.

Shuningdek, O'zbekistonda asosiy millat sifatida quyidagi guruhlar ham alohida e'tiborga loyiq:

Qoraqalpoqlar — Qoraqalpog'iston Respublikasida yashaydi, o'z tillari va an'anaviy madaniyatini saqlab kelmoqda.

Tojiklar — asosan Buxoro va Samarqand viloyatlarida istiqomat qiladi, o'zining boy she'riy va musiqiy madaniyati bilan ajralib turadi.

Qozoqlar va qirg'izlar — respublikaning shimoliy hududlarida yashaydi, asosan qishloq xo'jaligi va chorvachilik bilan shug'ullanadi.

Asosiy millatlar jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy hayotning poydevorini tashkil qiladi. Ular davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ta'lim va madaniyat sohalarida yetakchi rol o'ynaydi. Shu bilan birga, asosiy millatlar kam sonli millatlar bilan totuvlikda yashab, mamlakatning ko'p millatli barqarorligini ta'minlaydi.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasi ko'p millatli va ko'p elatli davlat sifatida, millatlararo totuvlik va bag'rikenglik tamoyillariga asoslangan barqaror jamiyatni shakllantirgan. Mamlakatda istiqomat qilayotgan asosiy millatlar — o'zbeklar, qoraqalpoqlar, tojiklar,

qozoqlar va qirg'izlar, shuningdek kam sonli millatlar va elatlar — ruslar, ukrainlar, koreyslar, tatarlar, armanlar va boshqa guruhlar jamiyatning turli sohalarida faoliyat yuritadi.

Millat va elatlarning tasnifi, ularning kelib chiqishi, hududiy joylashuvi va madaniy xususiyatlari etnik tarkibni chuqur anglashga yordam beradi. Kam sonli millatlar ham mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojida muhim o'rin tutadi, ularning madaniy merosi O'zbekistonning umumiy madaniy boyligini yanada boyitadi.

Davlat siyosati millatlararo totuvlik, fuqarolik tengligi va bag'rikenglikni

mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, mahalla instituti, milliy madaniy markazlar, ta'lim va ommaviy axborot vositalari orqali amalda amalga oshiriladi. Ushbu siyosat millatlararo hurmat va hamjihatlikni rivojlantiradi, ijtimoiy ziddiyatlarning oldini oladi va mamlakat barqarorligini ta'minlaydi.

Shunday qilib, O'zbekistonning ko'p millatli tuzilishi, millatlararo totuvlik va bag'rikenglik siyosati hamda madaniy xilma-xillik mamlakatni tinch, barqaror va taraqqiy etgan jamiyatga aylantiruvchi asosiy omillar sifatida ajralib turadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Huquq, 2017.
Abdullaev, Sh. “O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va totuvlik siyosati”. – Toshkent: Fan, 2015.
2. Qodirov, A. “O'zbek xalqi tarixi va etnografiyasi”. – Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti, 2018.
3. Karimov, I. “O'zbekiston Respublikasida etnik xilma-xillik va madaniy boylik”. – Toshkent: Akademnashr, 2016.
4. Ganiev, B. “Kam sonli millatlar va ularning jamiyatdagi o'rni”. – Toshkent: Ma'rifat, 2014.